

legal education on the formation of professional competencies of future lawyers, as well as to justify the expansion of its functional purpose in crisis and post-crisis conditions. Emphasis is also placed on the fact that legal clinics influence the formation of a lawyer's professional identity. Through working with clients, students begin to realize that law is not merely a system of norms, but a tool for human protection. This is especially important in wartime conditions, when a significant part of requests concerns concrete life losses, risks, and needs rather than abstract legal constructs. Such experience fosters empathy, responsibility, and the ability to see the person behind the legal problem.

Particular attention is paid to the transformation of legal clinic activities during the period of martial law, when their functions transcend the traditional educational component and take on the characteristics of an important human rights and social mechanism at both local and national levels. Legal clinics provide free legal aid, support vulnerable categories of the population, participate in documenting violations, and contribute to the restoration of violated rights and the ensuring of justice. The study substantiates the need for the institutionalization of clinical legal education within the standards of higher education and the strengthening of its integration into educational programs through the use of interdisciplinary approaches and innovative teaching methods. It is concluded that legal clinics play a strategic role in forming a practice-oriented, socially responsible, and resilient system of legal education capable of effectively responding to modern challenges and ensuring the sustainable development of the legal profession and society as a whole.

Keywords: *legal clinic, clinical legal education, legal education, access to justice, wartime, professional competencies.*

*Дата першого надходження статті до видання: 14.04.2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026 р.*

**УДК 342.7:305:378.096
DOI 10.31558/2786-5835.2026.1.2.4**

Дмитрук Ірина Миколаївна,
*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2228-0889>*

Бондарчук Наталія Валеріївна,
*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри правознавства
Поліського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8432-6275>*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Статтю присвячено забезпеченню прав людини в контексті дотримання принципу гендерної рівності у діяльності юридичних клінік. Дослідження направлене на пошук практико-орієнтованих рішень, які дають змогу окреслити повну картину щодо гендерних питань у роботі юридичних клінік. Розглянуто основні нормативно-правові акти, які врегульовують досліджуване питання. Встановлено, що діяльність юридичних клінік спрямована на проведення правопросвітницьких заходів, консультування, адвокації та інших видів діяльності.

Дотримання принципу гендерної рівності залежить від здатності студентів-клініцистів враховувати гендерні аспекти правових проблем, долати стереотипи та забезпечувати рівний підхід до кожного клієнта. Це входить до етичних компетентностей персоналу юридичної клініки. Визначено можливі шляхи дослідження цього питання: зовнішня робота клініки та внутрішній процес функціонування. Проаналізовано зовнішню роботу юридичної клініки. Запропоновано реалізовувати навчальну і соціальну функції. Навчальна функція виражається у поглибленні теоретичних знань та набутті практичних навичок щодо вирішення проблемних питань з приводу дотримання принципу гендерної рівності. Соціальна функція проявляється у доступі до інформації про реалізацію права на рівні права та можливості чоловіків та жінок. Проаналізовано внутрішній процес функціонування юридичної клініки, який може полягати у дотриманні рівної кількості представлених у практичній чи науковій роботі студентів чи студенток у різних заходах. Він не може обмежуватися тільки організаційними чи навчально-методичними аспектами. Це інструмент формування академічної справедливості, професійної етики та рівності можливостей. Визначено, що участь українських юридичних клінік у мережах на кшталт ENCLE сприяє обміну досвідом, впровадженню сучасних освітніх методик і наближенню національної системи клінічної освіти до європейських стандартів. Проаналізовано міжнародний досвід у діяльності юридичних клінік. Встановлено, що у Harvard Law School і Yale Law School функціонують спеціалізовані клініки, які займаються питаннями гендерно зумовленого та домашнього насильства.

Ключові слова: права людини, гендерна рівність, юридична клініка, професійна етика, рівність.

Постановка проблеми. У сучасному світі, коли міжнародні спори та конфлікти сприяють посиленню негативної тенденції до порушення правових принципів, дотримання та захист основоположних прав людини та гендерної рівності є ключовими пріоритетами сучасної правової держави. В Україні ситуація загострюється у зв'язку з проведенням бойових дій на її території. Тому проблема залишається особливо актуальною з поширенням гендерно зумовленого насильства та дискримінації. За даними дослідження «ООН Жінки – Україна. Подолання насильства щодо жінок та дівчат», значна частина жінок в Україні хоча б раз у житті зазнавала різних форм насильства, що свідчить про системний характер цієї проблеми [1]. Водночас лише незначний відсоток постраждалих звертається за правничою допомогою, що свідчить про наявність системних бар'єрів у реалізації права на правничу допомогу та ефективний захист.

Правова основа для забезпечення гендерної рівності в Україні передбачена статтею 24 Конституції України, яка надає рівні права жінкам і чоловікам [2], Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [3] та «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [4]. На рівні міжнародного права застосовні стандарти закріплені Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [5] та Конвенцією Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок і домашнім насильством (Стамбульська конвенція) [6].

Водночас ефективна реалізація зазначених норм значною мірою залежить від наявності дієвих механізмів їх практичного втілення та забезпечення доступу до правової допомоги. Проблема гендерної рівності та її забезпечення вже

давно сформувала сукупність питань, які потребують наукового дослідження. Дотримання рівних прав та можливостей між чоловіками та жінками може існувати тільки в суспільстві, де втілюються у повсякденних діях і поведінці людей відповідні правові, моральні та етичні норми [7].

У цьому контексті юридичні клініки виступають як особливий інститут, що поєднує освітню функцію із соціальною місією. Вони є не лише осередком, платформою для вивчення теоретичних знань з галузей права, але й важливим інструментом забезпечення доступу до правничої допомоги для вразливих верств населення. Їх діяльність спрямована на інтеграцію навчального процесу з наданням правових консультацій, що сприяє формуванню у майбутніх юристів професійних навичок і правосвідомості. Водночас ефективність захисту прав людини в межах клінічної освіти значною мірою залежить від здатності студентів враховувати гендерні аспекти правових проблем, долати стереотипи та забезпечувати рівний підхід до кожного клієнта.

Із змісту наведених положень випливає, що принцип гендерної рівності та механізми його реалізації у роботі юридичних клінік України потребують уточнення, наукового дослідження та оформлення пропозицій щодо їх забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема гендерних досліджень займалося багато вчених-юристів, серед яких можна виділити таких: І. О. Грицай, А. Ф. Орешкова, Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, В. О. Боняк, О. Ю. Дрозд, О. А. Гузьман. Проте варто зазначити, що їх роботи здебільшого направлені на визначення місця жінок, які працюють у поліції, або виконують іншу «чоловічу» за стереотипами роботу. Дотримання гендерної рівності як одного з основоположних прав людини у діяльності юридичних клінік у науковому плані не вивчалось.

Метою статті є процес забезпечення прав людини в контексті гендерної рівності у діяльності юридичних клінік та пошук практично орієнтованих рішень, які дають змогу окреслити повну картину щодо гендерних питань у роботі юридичних клінік.

Виклад основного матеріалу. Рівність прав чоловіків і жінок стала одним з ключових показників у дотриманні принципу паритетності правової парадигми. Гендерна упередженість може зіграти не на користь будь-якій організації чи державному органу.

Принцип «закон один для всіх» є актуальним та затребуваним у світі, але різноманітні інтерпретації можуть суттєво вплинути на його значущість у суспільній свідомості [8].

Це відображається і у діяльності юридичних клінік. Принцип гендерної рівності під час проведення правопросвітницьких заходів, консультування, дослідницька та інші види діяльності юридичних клінік підкреслюють ті ціннісні орієн-

тири, які обирає для себе кожна конкретна клініка. Дотримання цього принципу у діяльності юридичних клінік є важливим аспектом у сфері юридичної клінічної освіти, який показує ситуацію з теоретичної та практичної позицій.

Актуальним вбачається розробка та проведення наукового дослідження щодо дотримання гендерної рівності серед клінічного руху в Україні. Пошук практично орієнтованих рішень, які б дали змогу окреслити повну картину щодо гендерних питань у роботі юридичних клінік, може збалансувати дотримання рівних прав та можливостей для молоді обох статей. Адже дискримінація за такою ознакою є неприпустимим явищем в осередку захисту прав громадян, підвищення правової свідомості та правової культури серед населення.

Відповідно до п. 2.1.1 Стандартів діяльності юридичних клінік України, схвалених на Всеукраїнському з'їзді Асоціації юридичних клінік України від 19.06.2014 (в редакції від 04.12.2024) [9], юридична клініка створюється з метою закріплення здобувачами вищої освіти теоретичних знань і набуття ними практичних умінь і навичок професії правника; формування у них поваги до принципів права, прав людини; підвищення рівня правової культури населення; надання безоплатної правничої допомоги особам, які її потребують; здійснення правопросвіти та інших видів діяльності, які передбачені Стандартами.

Тому діяльність кожного студента-клініциста чи студентки-клініцистки або керівника/ці юридичної клініки, іншого персоналу повинна бути спрямована, зокрема, й на забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок. Поняття етичних компетенцій персоналу включає не тільки добродісну поведінку, але й повагу до прав людини, шанобливе ставлення до персоналу та клієнтів незалежно від їх національності, релігійної чи расової приналежності, громадянства, матеріального та соціального статусу тощо, реалізацію принципу інклюзії, відповідно до Стандартів [9]. Це включає дотримання гендерної рівності як у внутрішній роботі клініки, так і під час проведення заходів, консультування тощо. Принцип гендерної рівності може бути закріплений у Правилах прийому студентів до юридичної клініки або визначений у Положенні чи в етичних правилах.

Визначаючи можливі шляхи дослідження цього питання, треба розділити його на два аспекти: зовнішня робота клініки та внутрішній процес функціонування.

Аналізуючи зовнішню роботу юридичної клініки, можна вказати на важливості актуалізації забезпечення принципу гендерної рівності у проведенні правопросвіти та консультування. Тобто тут необхідно реалізовувати як навчальну, так і соціальну функції. Зокрема, навчальна буде виражатися у поглибленні теоретичних знань та набутті практичних навичок щодо вирішення проблемних питань щодо дотримання принципу гендерної рівності. Соціальна функція проявлятиметься у доступі до інформації про реалізацію права на рівні права й можливості чоловіків та жінок, правозастосування норм Закону України «Про забез-

печення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 № 2866-IV [3] та іншого спеціального законодавства, яке врегульовує ці питання, а також підвищення рівня правової культури щодо запиту населення на забезпечення гендерної рівності.

Важливе значення буде мати реалізація науково-дослідної функції адже за допомогою неї кожна клініка зможе провести міні-дослідження, внутрішній моніторинг роботи щодо дотримання принципу гендерної рівності. Вказані заходи здійснюються у формі опитування, анкетування, написання наукової роботи (статті чи тез на конференцію). Результати такого дослідження необхідно довести до відома освітянської спільноти та серед населення для того, щоб показати важливість окресленого питання. Так впроваджуватиметься внутрішня робота клініки із забезпечення дотримання права на гендерну рівність.

Діяльність кожної юридичної клініки всередині визначатиметься не лише дотриманням кількісних показників представленості клініцистів та клініцисток у практичній чи науковій роботі, на різних заходах. З огляду на межі бачення дотримання принципу гендерної рівності тільки в організаційних чи навчально-методичних аспектах його можна розширити до визначення як інструменту формування академічної, професійної етики та рівності можливостей. Зокрема, дотримання принципу рівної представленості студентів і студенток у практичній та науковій діяльності є не формальною вимогою, а необхідною умовою якісної правової освіти. Такий підхід передбачає участь студентів та студенток у конференціях, судових дебатах, консультиванні клієнтів чи підготовці результатів наукових досліджень. На даному етапі реалізації принципу гендерної рівності важливим є створення продуктивної атмосфери для реального доступу до професійного зростання. В такому аспекті юридична клініка розглядається як платформа для теоретичного вивчення норм права, практичних навичок комунікації та прийняття рішень.

Нехтування правами людини в контексті дотримання гендерної рівності в діяльності юридичних клінік може призвести до негативних результатів. Зокрема, це проявлятиметься у неоднаковому підході до накопичення знань та практичного досвіду. В цьому випадку багато чого залежить від особистих рис характеру студента чи студентки. Адже бажання отримати додаткові знання та в межах юридичної клінічної освіти здобути додаткові практичні навички – це можливість, яка пропонується всім. Проте не кожен і не кожна із студентів бажає її використати. Тому принцип рівного доступу до освітніх можливостей в даному випадку тісно переплітається із принципом гендерної рівності.

Варто підкреслити, що застосування принципу гендерної рівності не є ознакою формалізму. Цей процес передбачає врахування індивідуальних здібностей кожного і кожної, мотивації та інтересів студентів, поєднаних з прозорими кри-

теріями залучення до різних видів діяльності. Такий підхід сприяє формуванню довіри, культури колективу та відповідального ставлення до результатів спільної роботи.

Дотримання принципу гендерної рівності під час організації навчального процесу визначає ті цінності, які для себе обрав навчальний заклад чи юридична клініка. Це показує вектор направленості, якою буде нова генерація правників: відкритою і справедливою чи закритою і вибірковою. І відповідь на це питання формується саме у щоденній практиці юридичної клініки. Тому вкрай важливо дослідити та визначити певні кількісні та якісні показники реалізації принципу гендерної рівності. Оскільки недосконала статистика у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків не дає змоги провести моніторинг рівності у доступі до якісної освіти, у можливості особистісного розвитку, професійного самовизначення та кар'єрного зростання [10].

Зокрема, в сучасному суспільстві все ще зберігається тривожна ситуація щодо дотримання принципу рівності між жінками та чоловіками. Зафіксована тенденція зменшення частки жінок у сфері освіти із кар'єрним зростанням. Жінки займають посади виховательок, учительок, викладачок, серед директорів закладів загальної середньої освіти чоловіків майже 40 відсотків, серед ректорів закладів вищої освіти – 90 відсотків, серед міністрів освіти за роки незалежності України – 83,3 відсотки [10]. Саме тому необхідно викоринити таку негативну тенденцію шляхом активації правопросвітницьких заходів серед учнів шкіл, студентства, формуючи у молодого покоління нові ціннісні орієнтири. Повинна формуватися гендерна культура, яка стане частиною повсякденного життя. Для цього потрібно запроваджувати гендерно-орієнтовані навчальні програми, проводити заходи, які сприяють підвищенню обізнаності населення щодо питань дотримання принципу гендерної рівності. Виховання нових поколінь у дусі рівності допоможе зменшити гендерні стереотипи і створити умови для справжньої співпраці.

В Україні інтеграція гендерно-чутливого підходу в діяльність юридичних клінік стикається з низкою викликів. Серед основних проблем – недостатній рівень спеціальної підготовки студентів/ток, відсутність уніфікованих методичних стандартів, обмежені ресурсні можливості, а також вплив соціальних стереотипів. У сукупності ці фактори істотно ускладнюють практичне впровадження гендерно-чутливих підходів у правничій допомозі.

Водночас зазначені труднощі формують і потенційні напрями для вдосконалення діяльності юридичних клінік. Зокрема, доцільним є запровадження обов'язкових навчальних модулів із гендерної чутливості для всіх учасників клінічної практики, створення спеціалізованих напрямів роботи з кейсами гендерно зумовленого насильства, а також залучення до консультування психологів і соціальних працівників. Окремого значення набуває розроблення єдиних методич-

них рекомендацій для юридичних клінік України, в яких буде закладений, в тому числі, і механізм реалізації принципу гендерної рівності, що дасть змогу стандартизувати підходи до консультивання та підвищити його якість.

Не менш важливою є міжнародна співпраця. Участь українських юридичних клінік у мережах на кшталт ENCLE сприяє обміну досвідом, впровадженню сучасних освітніх методик і наближенню національної системи клінічної освіти до європейських стандартів. Це особливо важливо в умовах трансформації правової системи України та її інтеграції до європейського правового простору.

Міжнародний досвід у діяльності юридичних клінік свідчить про те, що гендерна рівність розглядається не лише як етичний принцип, а й як обов'язковий компонент професійної підготовки юристів та показник якісної правової допомоги. Одним із найбільш показових прикладів є практика США, де при провідних юридичних школах, як-от Harvard Law School і Yale Law School, функціонують спеціалізовані клініки, які займаються питаннями гендерно зумовленого та домашнього насильства. Зокрема, у Harvard Law School діє Program on Gender Violence, яка поєднує клінічну юридичну практику з дослідженням та підтримкою постраждалих осіб. Студенти/ки беруть участь у справах, пов'язаних із домашнім насильством, сексуальними домаганнями та дискримінацією, забезпечуючи повний юридичний супровід клієнтів – від первинних консультацій до представництва в судах і взаємодії з державними органами [11]. Подібно до цього, Yale Law School організовує клінічні програми, орієнтовані на правовий захист вразливих соціальних груп, включаючи жінок, які постраждали від насильства, й осіб, що зіштовхнулися з дискримінацією [12].

Ці клініки приділяють увагу не лише правовим аспектам, але й психологічному супроводу клієнтів, сприяючи формуванню у студентів/ток комплексного розуміння проблеми та навичок міждисциплінарної роботи. Також значною перевагою є занурення студентів/ток у реальні соціальні виклики, що сприяє розвитку їхньої чутливості до гендерних питань і підвищує загальний рівень професійної компетентності.

Європейський підхід до юридичних клінік широко представлений мережею ENCLE, яка розробляє стандарти клінічної освіти з обов'язковим впровадженням гендерно-чутливого підходу. Особлива увага приділяється «методу гендерно-чутливого інтерв'ю», який дає змогу уникнути повторної травматизації клієнтів і передачі провини жертвам [13]. У багатьох європейських країнах – Німеччині, Польщі, Іспанії – юридичні клініки активно впроваджують міждисциплінарний підхід, залучаючи психологів, соціальних працівників та медіаторів. Завдяки цьому забезпечується комплексний захист прав людини, особливо у випадках насильства в сім'ї та дискримінації на ринку праці.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що юридична клінічна освіта відіграє важливу роль у забезпеченні прав людини та встановленні гендерної рівності, поєднуючи освітні, наукові та практичні функції. Можна впевнено говорити, що юридичні клініки є осередком впровадження якісних правових змін у суспільстві, адже вони сприяють підвищенню правової культури та правосвідомості населення, якісної підготовці майбутніх юристів, здатних діяти професійно, етично та з урахуванням принципів недискримінації.

На міжнародному рівні ефективність юридичних клінік залежить від спеціалізації, міждисциплінарного підходу та системного впровадження гендерно-чутливих стандартів у навчальний процес та практичну діяльність. Практики провідних навчальних закладів та мереж клінічної юридичної освіти показують, що поєднання юридичного, психологічного та соціального складників значно підвищує якість захисту прав осіб, які постраждали від дискримінації чи насильства, забезпечуючи більш комплексне вирішення їхніх правових проблем.

Для України це означає необхідність подальшого розвитку юридичної клінічної освіти, вдосконалення методичної бази, розширення програм підготовки студентів з акцентом на гендерну чутливість, а також посилення інтеграції міжнародних практик і стандартів. Велике значення має також розвиток співпраці юридичних клінік, правозахисних організацій та соціальних служб, що сприятиме формуванню більш ефективної системи підтримки вразливих категорій населення.

Список використаних джерел

1. ООН Жінки – Україна. Подолання насильства щодо жінок та дівчат. *UN Women*. URL: <https://share.google/jOeqIQsG9OIGEWFgM> (дата звернення: 17.04.2026).
2. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Ст. 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
5. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18.12.1979, ратифікована Україною 12.03.1981. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 25.04.2026).
6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству (Стамбульська конвенція), відкрита до підписання 11.05.2011. Україною підписана 07.11.2011, ратифікована 20.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 25.04.2026).
7. Грицай І. О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія. Київ: «Хай-Тек Прес», 2018. 560 с.
8. Тельман А. Проблема гендеру в правовій парадигмі: рівність та справедливість (дослідження). *Український політико-правовий дискурс*. 2024. URL: <https://unba.org.ua/publications/9798-problema-genderu-v-pravovij-paradigmi->

9. Стандарти діяльності юридичних клінік України, схвалені на Всеукраїнському з'їзді Асоціації юридичних клінік України від 19 червня 2014 року (в редакції від 4 грудня 2024 р.). URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/Standarty_YUK_nova_re-daktsiya_2024.pdf
10. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022–2024 роки з її реалізації» від 20 грудня 2022 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2026).
11. Clinical and Experiential Learning (Gender Violence Program). *Harvard Law School*. URL: <https://hls.harvard.edu/clinics/> (дата звернення: 17.04.2026).
12. Clinics and Experiential Learning. *Yale Law School*. URL: <https://law.yale.edu/clinics> (дата звернення: 17.04.2026).
13. European Network for Clinical Legal Education (ENCLE). URL: <https://encle.org/> (дата звернення: 17.04.2026).
14. Наливайко Л. Р., Марценюк Л. В. Права жінок та гендерна рівність в Україні: проблеми теорії та практики. *Приватне та публічне право*. № 1/2022. С. 61–66. URL: https://pp-law.in.ua/archive/1_2022/11.pdf

Iryna Dmyrtuk, Nataliia Bondarchuk. Ensuring human rights in the context of gender equality in the activities of legal clinics

The article is devoted to ensuring human rights in the context of compliance with the principle of gender equality in the activities of legal clinics. The study is aimed at finding practical-oriented solutions that allow us to outline a complete picture of gender issues in the work of legal clinics. The main normative legal acts regulating the researched issue are considered. It has been established that the activities of legal clinics are aimed at conducting legal education activities, consulting, advocacy and other types of activities. Adherence to the principle of gender equality depends on the ability of clinician students to take into account the gender aspects of legal problems, overcome stereotypes and ensure an equal approach to each client. This is included in the ethical competences of the staff of the legal clinic. Possible ways of researching this issue have been determined: the external work of the clinic and the internal process of functioning. The external work of the legal clinic was analyzed. It is proposed to implement educational and social functions. Educational will be expressed in deepening theoretical knowledge and acquiring practical skills in solving problematic issues related to compliance with the principle of gender equality. The social function will be manifested in access to information about the realization of the right to equal rights and opportunities for men and women. The internal process of functioning of the legal clinic is analyzed, which may consist in observing an equal number of students represented in practical or scientific work in various events. It cannot be limited only to organizational or educational and methodological aspects. It is a tool for shaping academic justice, professional ethics and equality of opportunity. It was determined that the participation of Ukrainian legal clinics in networks such as ENCLE contributes to the exchange of experience, the implementation of modern educational methods and the approximation of the national system of clinical education to European standards. International experience in the activities of legal clinics is analyzed. It has been established that Harvard Law School and Yale Law School operate specialized clinics that deal with issues of gender-based and domestic violence.

Keywords: *human rights, gender equality, legal clinic, professional ethics, equality.*

*Дата першого надходження статті до видання: 18.04.2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.04.2026 р.*